

Imrich Peres

Dejiny reformovaného zboru v Bratislave

Bratislava 2005

Imrich Peres

**Dejiny reformovaného zboru
v Bratislave**

Bratislava 2005

Dejiny reformovaného zboru v Bratislave

Bratislavský zbor reformovanej kresťanskej cirkvi si v roku 2004 pripomína 110. výročie svojho vzniku. K tomuto výročiu sa viaže viacero dôležitých udalostí. Prekvapuje však, že napriek tomu, že Bratislava bola v minulosti miestom viacerých cirkevných i politických udalostí, reformovaná cirkev nedokázala na tomto mieste založiť samostatný zbor. Najčastejšie sa tu dočasne usadili reformovaní, ktorí tade iba prechádzali a potom putovali ďalej, no skutočný domov si tu nevytvorili. Nenašli ho tu ani reformovaní, rozptýlení v okolí Bratislavy. Otázkou je, prečo tomu tak bolo.

Založenie zboru

Je pravdepodobné, že v Bratislave, ktorá leží v blízkosti Viedne, cisársky dvor po dlhú dobu neumožnil protestantom ich rozmáhanie sa a sebaorganizovanie. Tunajší protestanti – a medzi nimi aj reformovaní – prežili v tomto meste mnoho šokujúcich udalostí, akou bol napríklad aj bratislavský krvavý súd z 5. marca 1674, ktorý kvôli vyznaniu odsúdil na galeje viac než 80 reformovaných duchovných. Potom nasledovali nariadenia šopronskeho snemu z roku 1681, ktoré v Bratislavskej župe okrem Reci a Pustafödémešu nepovoľovali protestantské bohoslužby na iných miestach. Tento neblahý stav sa začal po tolerančnom patente a zvlášť po roku 1820 pomaly uvoľňovať. V Šamoríne, Reci, Jelke a južnejšie od Bratislavy na Žitnom ostrove začali sa pomaly zoskupovať nové reformované zbory. Na druhej strane aj samotná cirkevná vrchnosť (dištrikt) nechcela pôvodne brať na seba väčšie výdavky kvôli organizovaniu diasporálnych zborov, ktorých budúcnosť sa zdala pomerne neistá. Preto reformovaní

z Bratislavy boli nútení chodiť na bohoslužby do Reci alebo Šamorína, alebo utiahnuť sa do užších rodinných spoločenských, a pokúsiť sa prežiť s Károliho bibliou a Szikszaiho modlitebnou knižkou. Ich reformované vedomie posilňovali príležitostné návštevy a kázne hostí, ktorí ako účastníci snemu kázali reformovaným veriacim v evanjelickom malom chráme.

Až v 19. storočí môžeme čítať konkrétnejšie o tom, že v meste sa nachádzajú reformovaní vo väčšom počte, väčšinou tí, ktorí sa sem prisťahovali zo Žitného ostrova alebo zo severného Maďarska. Boli medzi nimi aj takí, ktorí sem prišli za prácou a hľadali uplatnenie v priemysle, zdravotníctve, armáde, prípadne sem prišli študovať. Mnohí hľadali v Bratislave útočisko pred prenasledovaním. Títo naši reformovaní predkovia, ktorí už nechceli chodiť do Reci, a ani v uzavretých domovoch sa necítili dobre, získali prvý domov v bratislavskom evanjelickom zbore, zvlášť v malom chráme, kde počas väčších sviatkov im mohol pozvaný reformovaný duchovný zo Šamorína kázať a vysluhovať večeru Pánovu. Evanjelici považovali za samozrejmé, že reformovaní - nemajúc zbor a chrám - patria medzi nich. Vtedy však už reformovaní tvorili pomerne značné a zámožné spoločenstvo. Krátko po roku 1890 sa v ňom formuluje túžba po samo-statnom zbore a chráme. Tak došlo k tomu, že evanjelická cirkev súhlasila, aby reformovaní veriaci mohli vytvárať vlastné spoločenstvo v ich priestoroch, s tým, že neskôr po zakúpení vlastného domu sa budú môcť osamostatniť. Ako ovocie tejto aktivity sa vytvorila „organizačná komisia“, ktorá dosiahla, že v roku 1893 najprv komárňanský seniorát, potom aj konvent Zadunajského dištriktu schválil pre Bratislavu aspoň misijné duchovenské miesto, k čomu vtedy od konventu žiadali 500 forintov ako počiatočnú pomoc. Podpora síce dlho neprichádzala, no napriek tomu 11. marca 1894 v jednej zo zasadacích siení Bratislavskej obchodnej akadémie sa konalo valné zhromaždenie, na ktorom bolo jednohlasne prijaté založenie bratislavského reformovaného zboru, za pomoci Šamorínskej matkocirkvi a jej duchovného Bélu Végha. Vtedy bolo zvolené aj prvé presbyterstvo, ktorého hlavným kurátorom

sa stal Jozef V. Vízkelethy (doterajší organizačný predseda) a kurátorom Ján Berghoffer.

Výstavba chrámu

Proces osamostatnenia a sebaurčenia sa však týmto ešte neukončil. Bolo potrebné, aby bratislavský zbor čo najskôr a bez pomoci Šamorína a jeho dochádzajúceho duchovného vyriešil svoj nezávislý zborový život. Stalo sa tak v roku 1895, keď poverenie do Bratislavy dostal mladý vedec a horlivý misijný kaplán z Budapešti Elemér Balogh, ktorý sa hneď pustil do rozsiahlej činnosti budovania zboru. Rozšíril presbyterstvo a vykonal v ňom nové voľby a potom začal hľadať riešenie aj na výstavbu chrámu. Náš reformovaný zbor, ktorý doteraz platil cirkevnú daň evanjelickej cirkvi, v roku 1901 opustil jej malý chrám a za účelom bohoslužieb kúpil samostatnú budovu na Grassalkovichovom námestí. Toto riešenie sa však ukázalo nevhodným, a tak sa reformované bohoslužby konali naďalej v priestoroch evanjelickej teológie alebo lýcea. Z toho dôvodu sa akútne hľadalo riešenie a tým bola výstavba nového chrámu.

Za duchovným verne stáli hlavný kurátor Béla Forray a Dr. Lajos Kovács, ktorý bol vymenovaný za predsedu stavebnej komisie. V roku 1907 zbor našiel vhodné miesto na Námestí milosrdných, kde stála budova soľného úradu a skladu, v ktorom podľa tradície boli uväznení protestantskí duchovní odsúdení na galeje. Túto budovu, ktorú zbor od štátu kúpil za 94.000 korún, v roku 1911 zbúral a na jej miesto 31. októbra 1912 položil základný kameň nového chrámu. Tento bol za pomerne krátky čas aj vybudovaný a 5. októbra 1913 za účasti mnohých veriacich a predstaviteľov mesta aj vysvätený. Projekt kostola vyhotovili stavební architekti Ferenc Wimmer a Flóris Opaterny. Stavebné práce prevádzal Alajos Saltz-leitner za pomoci ďalších 15 stavebných cechov. Výdavky výstavby chrámu si vyžiadali 351.542 zlatých korún, na zbierke ktorých sa výdatne podieľal nielen zbor a mesto, ale aj sám duchovný v rámci svojich veľkých ciest po svete. Výbavu chrámu získal zbor vďaka konkrétnym darom jednotlivých členov zboru.

Podľa tradície železná brána zadného vchodu je pôvodne tá, za ktorou boli onoho času uväznení v mestskej väznici duchovní odsúdení na galeje.

Pred započatím výstavby chrámu sa zbor pustil aj do výstavby obytného domu na Obchodnej ulici, ktorý bol do užívania odovzdaný 1. novembra 1912. Okrem toho, že duchovný a zbor mohol v ňom nájsť vytúžené pohodlie, obytné byty domu a príjem z obchodov v ňom výdatne slúžili ako podpora pre výstavbu chrámu.

Novšie dejiny

Po šokujúcich udalostiach z prvej svetovej vojny a nového zoskupenia štátu doľahli na celú reformovanú cirkev na Slovensku ťažké časy. V tomto neľahkom období bol Elemér Balogh na jar 1921 zvolený za biskupa novovytvoreného Preddunajského dištriktu, a potom v roku 1929 sa náš duchovný stal vedúcim celej generálnej cirkvi, čím sa aj bratislavský zbor dostal do výnimočnej pozície. V tomto ťažkom období koná zbor všestranné aktivity a to zvlášť na poli služby lásky: v roku 1934 pod vedením duchovného Eleméra Balogha a hlavného kurátora Ferenca X. Salamona zahájil pôsobenie študentského domova a menzy pre reformovaných študentov, čo načas fungovalo aj po smrti biskupa v roku 1938. Ba dokonca v roku 1940 duchovný Béla Szabó a presbytérium na základe súhlasu Ministerstva školstva a za výdatnej pomoci Obchodnej komory založil večernú školu „Obchodný odborný kurz“ so študijným obdobím 6 až 8 mesiacov (teda 1 školský rok).

Zbor prežíval ďalšie otrasy počas druhej svetovej vojny, keď záchranou ľudí pomáhal prežiť vojnu prenasledovaným, a potom s príchodom komunistického režimu poskytol ochranu aj niektorým menším cirkvám a náboženským zoskupeniam v meste. Vtedy prišla aj zmena v liturgickom jazyku, keďže okrem maďarských bohoslužieb sa začal používať v zbore aj jazyk slovenský, spočiatku pravidelne, potom podľa žiadosti, a nakoniec v dohodnutej, ustálenej forme. Vzt'ah so slovenskou evanjelickou cirkvou zostal aj naďalej dobrý. Matriky

potvrdzujú, že evanjelickí farári často vypomáhali zabezpečením potrebných bohoslužieb v našom zbore, a niekedy tu slúžili aj celkom významné osobnosti, ako napríklad senior a teologický profesor Dr. Karol Gábriš a iní.

Duchovní zboru

V zbore sa postupne striedali rôzni duchovní: po službe Eleméra Balogha (1895-1938) tu pôsobil Béla Szabó (1939-1948), potom Dr. Štefan Turnský (1949-1951), István Gaál (1951-1954), Andrej Maťašík (1954-1980) a Dr. Eugen Mikó (1981-2003).

Náš reformovaný zbor sa z jarma komunistického štátu vymanil na jeseň v roku 1989. Znovu mohol vziať osud do vlastných rúk a riadiť svoj život, spravovať budovy a organizovať zborové stretnutia. Po dlhoročných a iba čiastkových opravách mohol vykonať generálne opravy na chráme a v obytnom dome, skrásliť okolie aj sakrálne priestory. Tak sa vyriešila aj otázka vykurovania chrámu, oprava strechy a veže kostola, prestavba zborovej siene, vytvorenie klubovej miestnosti, skráslenie dvora a mnoho iných významných opráv. Nanovo sa organizoval aj zborový život, posilňovala sa spolupatričnosť a prehĺbovala sa láska ku chrámu a bratskému spoločenstvu.

Najnovšie za svojho duchovného zbor zvolil teologického docenta Dr. Imricha Peresa (2003-). Po vytvorení druhého duchovenského miesta pozval zbor aj jeho manželku Zuzanu Peresovú (2004-). Usilovnými spolupracovníkmi v duchovenskej službe je kaplanka Aranka Csonthó a 20-členné presbyterstvo, na čele ktorého sú kurátori Ferenc Cséplő a profesor Ján Tomovčík.

Časy a ľudia v Bratislave sa menia, no zbor ostáva a svojou minulosťou i prítomnosťou oslavuje Pána, drahú milosť nášho Spasiteľa.

Zborové príležitosti v roku 2004

Utorok:

- 16.00 príprava konfirmandov v reči slovenskej
- 17.00 biblická hodina v reči maďarskej

Streda:

- 19.00 biblická hodina pre mládež v reči maďarskej

Štvrtok:

- 17.00 biblická hodina v reči slovenskej
- 19.00 biblická hodina pre mládež v reči slovenskej

Piatok:

- 17.00 biblická hodina v reči maďarskej
- 18.00 individuálna príprava konfirmandov

Sobota:

- 15.00 mládežnícky spevokol v reči maďarskej
- 16.00 biblická hodina pre dorast v reči maďarskej

Nedeľa:

- 9.00 bohoslužby v reči slovenskej
- 9.00 detské bohoslužby v reči slovenskej
- 10.15 bohoslužby v reči maďarskej
- 10.15 detské bohoslužby v reči maďarskej

Zostavil: Dr. Imrich Peres. **Vydalo:** Presbyterstvo
bratislavské-ho reformovaného zboru pri príležitosti 110. výročia
založenia zboru. Druhé vydanie. Bratislava 2005. Jazyková úprava:
Dr. Marta Sýkorová. Technický spolupracovník: Ing. Ivan
Kremenák. **Vytlačil:** VALEUR, spol. s r.o., Dunajská Streda 2005.